

CİSST/TCPS Raporu 7
Tematik Rapor 4

**Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına
Dair Sözleşme'nin 30. Yılında**

Türkiye'de Çocuk Mahpus Olmak

Kasım 2019

TCPS
kitaplığı

CİSST/TCPS Raporları 7
Tematik Raporlar 4

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 30. Yılında
Türkiye'de Çocuk Mahpus Olmak - Kasım 2019
Cansu Şekerci

Kapak ve Sayfa Tasarım: Tayfun Koç

Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği
Adres: Katip Mustafa Çelebi Mahallesi, Billurcu Sokak,
No:5 Daire:2 Beyoğlu / İstanbul
Telefon: 0212 293 69 82
e-posta: info@cisst.org.tr

CİSST
CEZA İNFAZ SİSTEMİNDE SİVİL TOPLUM DERNEĞİ

TCPS
TÜRKİYE HAPİSHANE ÇALIŞMALARI MERKEZİ

**Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına
Dair Sözleşme'nin 30.Yılında**

TÜRKİYE'DE ÇOCUK MAHPUS OLMAK

– RAPOR –

Kasım 2019

CANSU ŞEKERCİ

20 Kasım 1989'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Türkiye Cumhuriyeti hükümeti tarafından 14 Eylül 1990'da imzalanmıştır. Sözleşmenin devamında, onu kaynak alan kurallar ve tavsiye kararları da yine Birleşmiş Milletler mekanizmaları tarafından yayınlanmıştır. Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları) ve Çocuk Ceza Adaletinde Çocuk Haklarına Dair 10 Numaralı Genel Yorum, mahpus çocukların tutulmalarıyla ilgili standartları ve tavsiyeleri içeren, taraf devletlerin mevzuatlarında ve uygulamalarında Sözleşme ile birlikte dikkate alınması gereken metinlerdendir.

Peki, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi (Bundan sonra *Sözleşme* olarak anılacaktır), Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Bundan sonra *Havana Kuralları* olarak anılacaktır) ve Çocuk Ceza Adaletinde Çocuk Haklarına Dair 10 Numaralı Genel Yorum (Bundan sonra *Genel Yorum* olarak anılacaktır) çerçevesinde Türkiye'de mahpus çocukların tutulma şartları nelerdir? Bu şartlar incelenirken Sözleşme, Havana Kuralları ve Genel Yorum metinlerinden faydalanılmıştır. Türkiye'deki mevcut durum ise mevzuat düzenlemelerinden, Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği'nin mahpuslarla yürüttüğü mektuplaşma faaliyetlerinden, avukat ziyaretleriyle erişilen aktarımlardan, bugüne kadar basına ve kamuoyuna yansımış haber, rapor ve araştırmalardan faydalanılarak ortaya konmuştur.

Cansu Şekerci

Hapiste Çocuk Temsilcisi

Çocuğun yüksek yararının korunması, ceza adaletinin geleneksel araçlarının (baskı kurma, cezalandırma) yerini rehabilitasyona ve telafi edici adalete bırakması anlamına gelir. (Genel Yorum 10. Paragraf)

İnfaz mevzuatında çocuğun üstün yararını doğrudan ortaya koyan ve iyileştirme amacı güden herhangi bir tutulma şartına yer verilmemiştir. Aksine özellikle kapalı hapishaneler, çocukların gelişimsel ve sosyal ihtiyaçlarından koparılması anlamına gelerek adalet sisteminden beklenen iyileştirici etkiyi görünmez kılmaktadır.

Taraf devletler, çocuğun esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari tedbirleri alırlar (Sözleşme 3. Madde).

Kapalı ceza infaz kurumlarındaki çocukların çoğunlukla ailelerinden uzakta tutulması, telefon görüşlerinin ve dış dünyayla iletişimlerinin son derece sınırlı olması, ciddi bir kısmının çocuk hapishanelerinde tutulmuyor olması, hapishanelerde infaz koruma memurlarıyla kıyaslandığında psiko-sosyal destek sunabilecek meslek elemanlarından çok temsili sayıda kalması, çocukların ihtiyaç duyduğu bakım ve korumanın sağlanması için hapishanelerin uygun kurumlar olmadıklarını göstermektedir¹. Çocuk eğitimevleri dış dünyayla iletişim konusunda daha serbest düzenlemelere sahip olsalar da ailelere uzaklık, kapatılma pratikleri ve iletişim araçlarından faydalanmak için çocuğun maddi durumunun olması gerektiği, çocuğun esenliği amacına ulaşılmasını engellemektedir.

---

1 CTE'nin Kasım 2018'de sunduğu rapora göre infaz kurumlarında istihdam edilen personelin %80'i güvenlik personeline mensupken %3'ü uzman personeldendir.

Taraf devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler; çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler (Sözleşme 6. Madde).

Hapishanelerde yaşanan çocuk ölümleri, çocukların yaşam haklarını korumak adına devletin üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmediğini göstermektedir. Yaşam hakkına ilişkin devletin öldürmeme ve yaşatma olmak üzere pozitif ve negatif yükümlülükleri, hapishanelerin devletin kontrolündeki kurumlar olduğu dikkate alındığında daha da önem kazanmaktadır. Buna rağmen hapishanelerdeki çocuk ölümleri karşısında oluşan cezasızlık tablosu, devletin gerekli sorumluluğu üstlenmediğine de işaret etmektedir².

Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişiminde keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz (Sözleşme 16. Madde).

Çocuk hapishanelerinin belirli şehirlerde bulunmasının doğal sonucu olarak çocukların, ailelerinden uzaktaki çocuk hapishanelerinde tutulması çok muhtemeldir. Bunun yanı sıra çocuklar, ailelerinin erişimi göz ardı edilerek bir çocuk hapishanesinden uzak olan başka çocuk hapishanelerine istekleri dışında da sevk edilebilmektedir. Bir mahpusun ailesinden uzak yerde tutuluyor olması, özel yaşama ve aile yaşamına saygı hakkının ihlali anlamına gelmektedir³.

Çocukların dış dünyayla kurdukları her türlü iletişim (tıpkı yetişkinler gibi) hapishane idaresi tarafından erişilebilir durumdadır. Telefon görüşleri dinlenmekte, mektupları okunmakta, görüşçü ziyaretleri infaz koruma memurlarının duyabileceği mesafelerde gerçekleşmektedir. Özetle çocukların çok sınırlı da olsa sahip olduğu iletişim kanallarının hiçbiri, özel hayatın gizliliğine sahip değildir.

---

2 Alper Yalçın, Çocuk Mahpuslar Raporu (İstanbul, TCPS Kitaplığı, Kasım 2017) http://tcps.org.tr/sites/default/files/kitaplar/cocuk_raporweb-min.pdf Erişim tarihi: 20.11.2019

3 Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Avşar ve Tekin-Türkiye kararı, bu kapsamdaki en güncel kararlardan biridir. <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%22fulltext%22:%22av%22,%22documentcollectionid%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22,%22itemid%22:%22001-198562%22> Erişim tarihi: 20.11.2019

Taraf devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler (Sözleşme 27. Madde).

12-18 yaş arasındaki çocuk mahpusların tutulma şartları, hapsedilmenin getirdiği sınırlı fiziksel aktiviteler, eğitimlerinden, sosyal ilişkilerinden koparılma, toplumdan uzaklaştırılma gibi hapsedilmenin mevzuattan kaynaklanan doğal sonuçları, çocuk adalet sisteminin uygulanmasında çocuğun gelişimini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesinin hedeflenmediğini göstermektedir.

Öte yandan 0-6 yaş arasında anneleriyle tutulan çocukların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Adalet Bakanlığı da bu mevzuat boşluğunu doğrulamıştır⁴. Çocukların koğu ortamında yaşaması ve doğaya, oyuna, ebeveyn ilişkilerine erişememesi, gelişimlerini destekleyecek bir hayat seviyesini sağlamak adına devletin herhangi bir adım atmadığını göstermektedir.

Taraf devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler (Sözleşme 28. Madde).

Çocuk ve gençlik kapalı ceza infaz kurumlarındaki tutuklu çocuklar, üzerlerine atılı suç henüz mahkeme kararıyla tespit edilmemiş olsa dahi -masumiyet karinesi göz ardı edilerek- hapsedilmenin ağır koşullarıyla karşılaşmakta, örgün öğretimlerini bırakmak zorunda kalmaktadır. Yargılama sürelerinin uzunluğu ve tutuklamanın sıklıkla başvuru olan bir yol olması dikkate alındığında hapis cezalarının eğitim hakkını doğrudan engellediğini söylemek yerinde olacaktır. Çocukların hüküm aldıktan sonra geçtikleri eğitimevlerinde örgün öğretime dahil olmaları mümkün olsa da pek çok çocuğun açık öğretime yazıldığı ya da açık öğretimi de tercih etmediği görülmektedir.

Belirli suç tipleriyle ilişkilendirilerek özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların OHAL döneminde OHAL KHK'ler vasıtasıyla sınava giriş haklarının engellenmesi, çocuklar için eğitim hakkının açık ihlali olmasının yanında ayrımcılık yasağının da ihlali anlamına gelmektedir.

Özellikle açıktan okuyan çocukların kurum içinde eğitimlerine destek verebilecek herhangi bir kurs bulunmamaktadır. Öğretime dair yalnızca okuma yazma kursları verilmektedir.

4 TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Hükümlü ve Tutuklu Alt Komisyonu 31.10.2019 tarihli toplantısında CTE temsilcisi taslak bir yönetmeliğin hazırlandığını aktarmıştır. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=2410 Erişim tarihi: 20.11.2019

On sekiz yaşından küçük olanlara işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilemeyecektir. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır (Sözleşme 37. Madde).

Türkiye'deki genel uygulamada görüleceği üzere tutuklu çocuk sayısının hükümlü çocuk sayısından fazla olması⁵, tutuklamanın başvurulmuş son çare olmadığını göstermektedir. Uygun olan en kısa süre ile sınırlı tutulması ise pratikte karşılığı olmayan bir durumdur. Tutuklu çocuklar için yargılamaların uzun sürmesi, uzun tutukluluk süreleri anlamına gelirken hükümlü çocuklar için durum daha farklıdır. Yasalarda her ne kadar yaş küçüklüğünden dolayı cezalarda indirim gidilse de çocukların suçla ilişkilendikleri durumlarda Çocuk Koruma Kanunu'ndaki koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkili biçimde işletilmemesi dosya sayılarını artırmakta, alınan hükümler arttıkça da cezanın infazı çok uzun sürelerle denk gelmektedir. Süreli hapis cezalarında cezanın toplamı daha fazla olsa bile 28 yıl sonunda mahpusun koşullu salıverilmeye tabi olabileceği düzenlenmiştir. 18 yaşın altında bir bireyin mükerrer dosyalarından dolayı ceza toplamlarının 28 yılın üzerine çıkması, en iyi ihtimalle 28 yıl sonra özgürlüğüne kavuşacağı anlamına gelmektedir. Bir çocuğun 28 yıl sonra özgürlüğüne kavuşma ihtimaline sahip olması, hapis cezasının uygulanabilecek en kısa süreyle sınırlı tutulması amacından çok uzaktır.

Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimlerini göz önünde tutarak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır (Sözleşme 37. Madde).

Mahpus çocukların infaz koruma memurları tarafından maruz kaldıkları ayrımcı tutumlar ve şiddet içerikli eylemler ile kapatılmanın tetiklediği şiddet eğiliminden dolayı yaşanan akran zorbalıkları, insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlığın gereği olmaktan çok uzaktır. Bu tutum ve eylemler, hapisanelerde sıklıkla karşılaşılan çocukların kendilerine zarar verme davranışlarını tetiklemektedir. Ayrıca çocukların hücre cezası yasak olmasına rağmen uzun süreler tek başlarına hücre tipi ortamlarda tutulmaları, haklarında uygulanan disiplin cezalarına dair gerekli bilgiye ve itiraz hakkına

5 CTE'nin tutuklu-hükümlü çocuk sayısını oransal olarak paylaştığı son veriye göre Kasım 2018'de hükümlü çocukların çocuk mahpuslara oranı %57'dir.

erişememeleri, yeterli ve düzenli psiko-sosyal desteğe erişememeleri sahip oldukları saygınlık ve gereksinimlerle bağdaşmamaktadır.

Kural, çocukların çocuk hapisanelerinde tutulması olsa da çocuk hapisanelerindeki kapasitelerin sınırlı olmasından dolayı mahpus çocukların neredeyse yarısı yetişkin hapisanelerinde kalmaktadır. Yetişkin hapisanelerinin yetişkinlere özgü infaz sistemiyle işlemesi, çocuk gelişimine dair gerekli bilgiye sahip olmayan hapisane idarelerinin çocuğun üstün yararını gözetmekteki sınırlılıkları, yetişkin hapisanelerinde çoğunlukla bir tek çocuk koğuşu olmasından dolayı koğuşta yaşanan bir problemde çocuklardan en azından birinin tek başına tutulmayla karşılaşması, hapisanelerde sınırlı gerçekleşen etkinliklere nüfusça daha kalabalık olan yetişkin koğuşlarının çıkarılması ve çocuklara uygun etkinliklerin yapılmıyor olması, yetişkin hapisanelerinde tutulan çocukların karşılaştığı sorunlardan bazılarıdır. Özellikle kız çocuklarının hemen hepsinin yetişkin hapisanelerinde kaldığı dikkate alındığında gelişimlerine uygun tutulma şartlarına erişememeleri, kız çocukları özneline genel bir kanı haline gelmektedir.

Öte yandan çocukların hangi yetişkin hapisanelerinde kaldığına ilişkin veriler Adalet Bakanlığı tarafından paylaşılmadığı için hak ihlallerinin ve ihtiyaçların tespiti imkansız hale gelmektedir.

Çocuklar, avukatlık hizmetlerinden yararlanma hakkına sahip olup ücretsiz adli yardımın sağlandığı hallerde adli yardımdan yararlanmak için başvurabilirler; çocuklar avukatlarıyla düzenli olarak irtibat kurabilirler (Havana Kuralları 18. Paragraf).

Mahpus çocukların sıklıkla dile getirdiği sorunlardan biri, avukatlarıyla iletişime geçememeleridir. Yargılandıkları şehirlerden başka şehirlerde tutulmaları, avukatlarıyla iletişimlerini engelleyen önemli faktörlerden biridir. Bir diğer faktör ise imkan dahilinde olsa da avukatların çocuklara erişmemeleridir. Özellikle CMK kapsamında görevlendirilen avukatlarda karşılaşılan bir sorun olarak kimi çocuk, kendilerine atanan avukattan dahi haberdar değilken kimi çocuk avukatını hiç görmediğini aktarmaktadır. Aktarımlar arasında temyiz dilekçesi gibi yargılamayı derinden etkileyecek dilekçeyi, avukatından haberdar olmamasından dolayı hapisanedeki infaz koruma memuruna yazdırdığını dile getiren çocuklar da vardır. Bu durumda avukatının desteğini göremeyen çocuk, üçüncü kişilerin yardımına muhtaç olduğunu düşündüğünden manipülasyonlara da açık hale gelmektedir.

Özellikle hüküm aldıktan sonra dosya avukatının da görevi sona erdiği ve çocukların tamamına yakınının özel avukatı olmadığı için hapisane içerisinde yaşanan hak ihlalleri ve disiplin cezalarına dair adli bir yardım alabilme imkanları bulunmamaktadır. Bu durum özellikle hapisane içerisinde yaşanan hak ihlallerini birer karanlık sayı haline getirmekte ve bu ihlallere karşı çocuklara koruyucu ve önleyici bir destek sunulamamasına neden olmaktadır.

Her çocuğun istediği her an içebileceği kadar temiz içme suyu bulunur (Havana Kuralları 37. Paragraf).

Çocuklar, içme sularını yetişkinler gibi kantinden parayla satın almaktadır. İçme suyunun dahi paralı olduğu hapisanelerde çocukların ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzenli bir maddi geliri olması gerekir ki içeride gelir elde etme gibi bir durumları olmadığı gibi ailelerinden ya da yakınlarından maddi destek alma oranları da çok düşüktür.

Çocuklara sadece sağlık hizmetleriyle ve tedavi amacıyla ilaç verilir; bu ilaçlar mümkünse çocuk bilgilendirilip rızası alındıktan sonra verilir (Havana Kuralları 55. Paragraf).

Psikiyatrik ilaç kullanan mahpus çocuklarla yapılan görüşmelerde çocuklar, kullandıkları ilacın adını ve ne işe yaradığını bilmediklerini belirtmişlerdir. Bazı aktarımlarda çocuklar, ilaçların yatıştırıcı etkisi dolayısıyla ilacı bırakmak istemediklerini, bazı çocuklar ise ilaç etkisi altındayken sürekli uyuma halinde olduklarından rahatsızlıklarını dile getirmiştir. Kendilerine zarar verme davranışından dolayı ilaç kullanmaya başlayan çocuklar hastane sevklerinde psikiyatrik servisin kendilerine yalnızca “ölmek istiyor musun” diye sorup görüşmeyi bitirdiklerinden bahsetmiştir.

Çocukların aileleriyle, arkadaşlarıyla ve diğer kimselerle veya saygın sivil toplum örgütlerinin temsilcileriyle iletişim kurmalarına, evlerini ve ailelerini ziyaret etmeleri için kurumdan ayrılmalarına ve eğitim, mesleki veya diğer önemli nedenlerle tutma kurumlarından çıkmalarına, özel izin almalarına imkan tanınır (Havana Kuralları 59. Paragraf).

Hükümlü çocukların tutulduğu eğitimevlerinde çocuklara üç ayda bir evlerini ziyaret için izin verilebilmektedir. Aynı zamanda çocuklar, kurum telefonlarından istedikleri numarayı telefon kartları olduğu müddetçe arayabilmektedir. Tutuklu çocuklar ile kapalıya iade disiplin cezası almış hükümlü çocukların tutulduğu çocuk ve gençlik kapalı ceza infaz kurumlarında ise çocukların haftada yalnızca 10 dakika telefon görüş hakları bulunmaktadır ve ailelerini ziyaret edebilmeleri mümkün değildir.

Sivil toplum örgütlerinin hapisanelerde hak temelli izleme ve ziyaret yapması engellendiğinden beri ise çocukların STÖ temsilcileriyle dolaysız iletişim kurmalarına da imkan kalmamıştır. Öte yandan birtakım STÖ'ler, sosyal ve kültürel aktiviteler kapsamında hapisanelerde halihazırda etkinlikler düzenleyebilmektedir.

Fiziksel ceza, karanlık bir hücreye konulma, kapalı veya tek kişilik bir odaya hapsedilme veya çocuğun fiziksel veya ruhsal sağlığını bozabilecek türden zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele oluşturabilecek herhangi bir disiplin tedbirinin uygulanması kesinlikle yasaktır (Havana Kuralları 67. Paragraf).

Çocuklar hakkında hücreye koyma disiplin cezasının uygulanması yasak olsa da çocuk hapisanelerinde çocukların tek başlarına tutulduğu, gün ışığı almayan süngerli odaların olduğu bilinmektedir. Öte yandan yetişkin hapisanelerindeki çocukların koğuştta mı yoksa tekli-üçlü oda tipi hücrelerde mi kaldıkları hapisane idaresine kalmıştır. Yetişkin hapisanelerinin çocuk koğuşunda tutulmaktayken hapisane idaresinin kararıyla tek başına tutulmaya başlayan çocukların ruhsal anlamda baş edemedikleri/baş etmekte zorlandıkları yapılan aktarımlar arasındadır.

Yürürlükteki yasalara ve hukuki düzenlemelere kesinlikle uyan durumlar hariç hiçbir çocuğa disiplin cezası verilemez. Çocuğun tam olarak anlayabileceği tarzda hakkındaki iddialar kendisine anlatılmadıkça ve yetkili tarafsız bir makama itiraz hakkını kullanması da dahil kendisini gereği gibi savunma imkanı tanınmadıkça hiçbir çocuğa ceza verilemez (Havana Kuralları 70. Paragraf).

Tüm ceza yargılaması boyunca çocuğun gereksinimlerine dayalı avukatla temsil zorunluluğu, hapisanelerde göz ardı edilmektedir ve çocukların haksız disiplin cezalarıyla karşılaşması gündeme gelmektedir. Çocuklar, hapisanede aldıkları disiplin cezalarında bir avukat desteği olmaksızın itirazda bulunmak zorundadır. Çocuklar, sıklıkla haklarında haksız yere tutanak tutularak disiplin cezasıyla karşı karşıya kaldıklarını dile getirmektedir. Çocuğun hapisane içerisinde adli yardımdan faydalanamamasının bir sonucu olarak çocuklar hakkında uygulanan disiplin cezalarının hukuki düzenlemelerle kesinlikle uyup uymadığının denetimini yapmak, erişim güçlüğünden imkansız hale gelmektedir.

Her çocuğun şikayette bulunmak amacıyla aile üyelerinden, hukuk danışmanlarından, insani yardım kuruluşlarından veya mümkün olduğu takdirde başkalarından da yardım istemeye hakkı vardır (Havana Kuralları 78. Paragraf).

Çocukların hapisanede yaşadığı hak ihlalleri veya başkaca hukuki durumlarla ilgili danışabileceği bir mekanizma öngörülmemiştir. Çocuk maruz kaldığı ihlallerden dolayı bir şekilde şikayetçi olsa

dahi misillemeye maruz kalmayacağını kontrol eden hukuki bir sahiplenme gerçekleşmeyecektir. Bu durumda çocuklar, pes ederek şikayet etmekten vazgeçmeyi sıklıkla tercih etmektedir. Kimi zaman ise hapisanedeki personelin duygusal manipülasyonu sonucu hapisane içerisindeki şiddet ört bas edilmektedir.

Tutma kurumlarının idaresine bağlı olmayan nitelikli müfettişlere veya bunlara eşdeğerde usulüne göre oluşturulmuş makamlara, düzenli aralıklarla ve önceden haber vermeden kendilerinin belirledikleri bir zamanda kurumları denetleme yetkisi verilir (Havana Kuralları 72. Paragraf).

Cezaevi izleme kurulları, valilik/kaymakamlık bünyesindeki il insan hakları kurulları, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu gibi hapisaneleri denetleyebilen mekanizmalar bulunmakla birlikte çözüm yolu ve sonuç getiren faaliyetleri genelde gözlemlenememektedir. Bu mekanizmaların habersiz denetim yapma yetkisi yoktur, Türkiye'de kurumları haber vermeden ziyaret edebilecek tek yapı, ulusal önleme mekanizması sıfatına sahip Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'dur. Cezaevi izleme kurulları ve il insan hakları kurulları raporlarını kamuoyuyla paylaşmadan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'na sunmaktadır. Öte yandan mevzuat bu denetim mekanizmalarının seçimlerinin bağımız bir şekilde gerçekleştiğine dair çekincelere neden olmaktadır.

Denetim mekanizmalarının raporları incelendiğinde birtakım endişeler ortaya çıkmaktadır. Bunların başında izlemenin bağımsız yapılması gerektiğine dair üyelerin göstermesi gereken özen gelmektedir; çocuk mahpuslar özneline çocukla iletişim teknikleri ve çocuğun katılım hakkının gerçekleşmesi konusunda bilgi sahibi üyelerin bu mekanizmalarda yer alıp almadığı belirlenememektedir. Son zamanlarda çıkarılan raporlarda yapılan ziyaretler esnasında çocuk mahpusların tutulma şartlarına ilişkin yeterli araştırma yapılmadığı görülmektedir⁶.

Uluslararası düzenlemelerin aradığı bağımsız denetimin insan haklarına ve amaca uygun olarak sağlanabilmesi için sivil toplumun hapisanelerde hak temelli izleme yapmak için ziyaretler gerçekleştirmesi çok önemlidir.

---

6 21 Aralık 2018 tarihinde Sincan çocuk hapisanesinde gerçekleştiği iddia edilen şiddet olaylarına ilişkin TİHEK'in bir rapor hazırladığı ve şiddetin varlığının tespit edildiği, Kasım 2019'da öğrenilmiştir. İlgili rapor, halihazırda TİHEK'in resmi sitesinde paylaşılmamıştır. Öte yandan Meclis İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından 17 Ocak 2019 tarihinde Sincan çocuk hapisanesine yaptığı ziyaret ve komisyon görüşmelerinde bu şiddet iddiasını incelemeye yer vermemiştir. Öte yandan Meclis İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun Bakırköy kadın hapisanesine yaptığı ziyareti sonrası 31.10.2019 tarihinde yapılan komisyon toplantısında kız çocuklarıyla herhangi bir görüşme yapılmadığı, durum tespitine gidilmediği fakat geçmiş tarihli il insan hakları kurulunun raporuna atıf yapıldığı görülmektedir.

CİSST
CEZA İNFAZ SİSTEMİNDE SİVİL TOPLUM DERNEĞİ

TCPS
TÜRKİYE HAPİSHANE ÇALIŞMALARI MERKEZİ